

MIR OLJUB

GODINA: V.

SOMBOR, 2002.

BROJ 3-4 (19-20)

Ka Europi

Godina koja upravo prolazi bit će zapamćena po demokratskim iskoracima koji nas polako vode prema europskoj demokraciji. Usvojen je savezni zakon koji nacionalnim manjinama daje prava uobičajena u većini zemalja Europe koja su kod nas dugo bila uskraćivana. Tako su i Hrvati priznati kao nacionalna manjina, što daje mogućnosti vraćanja ranije oduzetih prava.

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine Hrvati su u Vojvodini bili brojčano treća nacionalna skupina uz Srbe i Mađare. Ali ni sedam mjeseci nakon zadnjeg popisa nisu objavljeni rezultati istog. Prema napisima u tisku rezultati popisa su nepovoljni za većinski narod jer su se mnogobrojne manjine okrenule svojim korijenima.

Hrvati u Vojvodini su prije 50 godina imali brojne kulturne udruge, novine, kazalište, školovanje na maternjem jeziku... Spomenuti zakon daje mogućnosti, da se pored političkog organiziranja, ponovno aktiviraju kulturne institucije. Prvi koraci su već učinjeni. U subotičkoj općini je počelo s radom nekoliko prvih razreda osnovne škole na hrvatskom jeziku kao i vrtić za predškolsku djecu. Nadamo se da će i u somborskoj općini, naredne godine roditelji upisivati djecu u hrvatske razrede, da uče maternji književni jezik, povijest i kulturnu baštinu svojega naroda.

Skupština Vojvodine je uvrstila hrvatski jezik u službenu uporabu a osnovala je i izdavačku kuću "Hrvatska riječ". Na televiziji Novi Sad svakog drugog petka emitira se emisija na hrvatskom jeziku "TV divani". Radio Subotica ima program na hrvatskom jeziku, a to se priprema i na Radio Somboru. Na hrvatskom jeziku se tiskaju časopisi "Zvonik" i "Klasje naši ravni" i list "Miroljub". Naredne godine treba krenuti i tjednik "Hrvatska riječ".

Skupština Vojvodine se priprema da usvoji konstitutivni akt (ustav), kojim će Vojvođanima biti vraćena ukinuta prava, slična onima koja imaju ostale europske regije. Već je usvojen grb Vojvodine koga čine stari grbovi Bačke, Srijema i Banata. Predlažemo Skupštini Sombora da vrati grb Bačke na pročelje palače u Somboru, koji je skinut bez suglasnosti žitelja Sombora.

Zadnjih godina je aktiviran rad mnogih hrvatskih kulturno-umjetničkih društava, a osnovano je i nekoliko novih. Spomenuti zakon daje mogućnosti nacionalnim manjinama formiranje nacionalnih vijeća koja će inicirati korištenje spomenutih prava. U tu svrhu su zadnjih mjeseci sakupljeni potpisi za elektore koji će uskoro biti pozvani na elektorsku skupštinu, koja treba izabrati Hrvatsko nacionalno vijeće u Jugoslaviji.

Urednik

Duga

Nad mojom Bačkom
duga rasula boje
klasje žita
popilo rosu,
biće bogato zmo.
Za sve nas
korica kruva.
Možda će kogod
pod dudom
moliti Boga
da rodi još bolje
da pogača
bude veća.
Umoran paor
gleda dugu
i koju će boju
baciti na oranice

Marija Horvat

Svim čitateljima i prijateljima
Hrvatskog kulturno-umjetničkog
društva "Vladimir Nazor"
želimo
sretan Božić i
blagoslovljenu Novu godinu

Vredništvo "Miroljuba"

Sićanja

Dok sam u varoši
savijala gnjizdo
kogod mi ukro ditinjstvo
tamo daleko
na jednom salašu
bilo je bosonogo
ali ditinja duša
bila je bogata.
U mislima
odletim tamo
maše mi đeram
i ograda zove.
Lagano otvorim
teška vrata
na sridnjoj sobi,
brava škripi
priđem prag
krpare prostrte
po podmazanoj sobi.
U čoši stoji dolaf
prikriven
majkinim šlingerajom
pladnjovi poslagani
po redu
duboki, plitki, mali
zdila za čorbu...
Tu je i lampaš
sa cilindrom
broj pet
čađav.
Na svetu knjigu
i očenaše
pala prašina
davno je kogod
molio krunicu
i ljubio propeće.
Na zidu,
ispod izbijene plaše
visi sat
odavno ne otkucava
vrime.
Sve je stalo
ostala sićanja.

Marija Horvat

Slika na naslovnoj strani:

Svečana povorka na Dužionici
2002. pred zgradom "Županije" u
Somboru

Antički Hrvati

Većina povjesničara smatra da se prapostojbina Hrvata nalazi u okruženju Mezopotamije (Perzija, Iran). U istočnom dijelu male Azije, gdje su živjeli Hetiti, pronađena je šahovnica na glini iz 18. stoljeća prije Krista. A jedno hetitsko pleme je nosilo ime Hati što se može dovesti u vezu s imenom - Hrvati. Povjesničari tek trebaju odgovoriti da li su Hetiti šahovnicu preuzeli od Hrvata ili obrnuto.

Seobe naroda iz Azije prema Europi se intenziviraju naročito od trećeg stoljeća prije Krista, kada je završena gradnja velikog Kineskog zida koji je zaustavio seobe naroda ka istoku. Tokom stoljeća Ilirik je primio veliki broj plemena iz Azije a to je omogućivalo veliko prostranstvo njegova teritorija..

Zabilježeno je da su u "Grčkoj živjeli Hrvati i Haryation u Atici, Hrvati kod Mikena, Hrvati kod Kandije na Kreti". Sasvim je vjerojatno da su i Antički Hrvati u Grčku stigli putem kojim su došli i Iliri.

Bogoslov Šulek tvrdi da su Iliri govorili slovenskim jezikom - ikavskim narječjem. Dokazuje to iz rimskih zapisa: po rimskom povjesničaru Titu Liviju (59-17.p.K.) "bila zora", po grčkom zemljopiscu Strabonu (58-21) "Menin brig", "Poltin brig", po Hardunu "Nas sve utiši". Plinije Stariji (23-79) u jednoj od njegovih knjiga navodi spisak ilirskih regruta u rimskim regijama. Mnoga imena su ista ili slična današnjim slavenskim imenima.

U 17., 18. i 19. stoljeću povjesničari su smatrali da su Južni Slaveni potomci Ilira. Na osnovu najnovijih arheoloških istraživanja ovo potvrđuju ukrajinski ruski učenjaci: A. D. Udaljcov, B. D. Grekov i profesor S. Juškov.

U 5. stoljeću prije Krista kreće mnogo veći broj slavenskih plemena iz Medije i Perzije. Prolaze uz Kaspijsko i Crno more, i naseljavaju prostrane ravnice istočne Europe oko Dnjepra, Dona i Visle. Postoji trag o boravku Hrvata na obalama Azovskog mora. "U gradu Tanaisu tamo gdje je danas grad Azov, ruski geolozi su našli u natpisima iz II. i III. stoljeća osobno ime Horoathos i Horouthos".

J. Horvat piše: istražujući religiju slavenskih plemena, dolazi se do kolijevke religije u koju staviše svoj prilog Sumeričani i Babilonci... Slovenski lingvist Nachtigal tvrdi da je ime Hrvat perzijskog ili ilirskog porijekla. Hrvatska riječ Bog nastala je od staro-perzijske riječi "baga" a đavo od riječi "deava". Perzijska riječ "Hu-urvath" znači prijatelj.

Stari grčki i rimski kroničari su zabilježili još prije Krista, da sjeveroistočno od Dunava borave narodi: Sarmati, Panonci, Ljutići, Bodrići... Slaveni su još prije Krista spustili se sa Karpata i naselili ravnice između Tise i Dunava. Rimljani čija se država prostirala do Dunava zapisali su da su se borili sa Slavenima.

Podunavski Hrvati

Početkom I. stoljeća nakon Krista sa Karpata u Podunavlje prodiru Sarmati a sa njima i Hrvati.

Tacit piše da u II. st. u Panonskoj niziji žive Slaveni. Pekić komentira: ako su Slaveni već u II. st. bili ovdje, onda s pravom možemo zaključiti da su oni u ovim krajevima i mnogo ranije stanovali. Klaić tvrdi da su Slaveni odavde krenuli na zapad i jug Europe pred kraj II. stoljeća.

Bizantski car Konstantin Porfirogenet (913-959) zapisao je da su Hrvati stigli u Dalmaciju u II. st. Oni koji su ostali u

Podunavlju, primaju kršćanstvo od Ilira oko 180. godine. Sirmium je bio sjedište biskupije 313. godine a u Baču je osnovana biskupija u V. stoljeću.

Huni prodiru u Podunavlje 375. godine a s njima stiže nova skupina Hrvata. U to vrijeme, na lijevoj obali Dunava postojala su rimska naselja: Santovo, Bodrić (Bodrog), otoci Mostonge (Sombor), Sonta, Bač. A. Sekulić o tome piše: Ikavski se u Bačkoj govorilo od davnina... Može se pouzdano zaključiti da su tadašnji ikavci u Bačkoj potomci starosjedelaca. Ikavštinu štokavskog narječja donijeli su na područje bivše rimske Donje Panonije... od početka seobe naroda god. 375. do poraza Avara pod Carigradom godine 626.

Bijeli Hrvati

Dio hrvatskih plemena iz oblasti Crnog mora seli u oblast današnje Poljske koja dobiva naziv Bijela Hrvatska. Oko Labe i Sale otkriveni su slavenski grobovi iz I st. sa noževima i zemljanim posudama s ornamentikom. Ista ornamentika i oružje nađeni su kasnije u starohrvatskim grobovima u Dalmaciji. A na leđima prsluka i haljetaka iz okolice Obrovca i šire po Dalmaciji, nalaze se šareno vezeni motivi tzv. životno stablo. Iz posude izlazi stablo na kojem je sa svake strane po jedna ptica. Isto takvo stablo nalazi se na području sumeričanske kulture 2500 g. pr. Krista - na ploči koja prikazuje kralja Gudeu.

Hunski vojskovođa Atila jedno je vrijeme imao svoj dvor na mjestu današnje Kelebije. Slaveni su na njegovom dvoru imali više znamenitih ljudi, što govori da su tada bili brojčano jaki. Nakon pada hunske države 453. Hrvati naseljavaju Zadunavlje, teritorij između Dunava i Blatnog jezera.

U VI st. počinje prodor hrvatskih plemena iz Bijele Hrvatske na jug uz Dunav, tzv. "Hrvatskom cestom", i dalje na zapad. U Istru stižu 600. god. a Salonu zauzimaju 614.

Tada se centar Hrvatske vlasti nalazio u Bačkoj, odakle Avari kreću na Carigrad gdje trpe poraz 626. godine. Na poziv Bizanta krenula su plemena ratničkih Bijelih Hrvata na Avare u južno Podunavlje. Brzom konjicom ulijeću u hanov Hring i bez veće obrane zauzimaju cijelu oblast. U međuvremenu pristiže avarska vojska na uzroku od Carigrada i sukobljava se s hrvatskim plemenima negdje kod Dunava i Drave. Oslabljeni Avari povlače se na jugozapad u Stari Ilirik i Dalmaciju, gdje ih progone Hrvati i djelomično uništavaju.

Za hrvatskom konjicom išli su žene i djeca sa svom pokretnom imovinom. I tom prilikom je dio Hrvata ostao da živi u Podunavlju. Ovaj rani pohod Bijelih Hrvata bio je ujedno i posljednja velika seoba Hrvata u današnji zavičaj. Prešavši Dunav i Savu, išli su rimskim cestama koje su vodile prema Salonu. Uz Jadran u unutrašnjosti zatiču Ilire, koji su bili najbrojniji, ostatke romanskih doseljenika i Avare. Prvo ih potiskuju u planinske oblasti i na otoke, gdje nastavljaju život kao stočari i ribari, čuvajući svoj jezik i kulturu. Kasnije započinje stapanje starosjedelaca i pridošlih Hrvata i tako nastaje hrvatska nacija.

Josip Pekanović

Bilješke:

1. Opća enciklopedija, Zagreb 1977. III., str. 487.
2. Josip Horvat, Kultura Hrvata kroz 1000 godina, Zagreb 1939., str. 312
3. Isto djelo, str. 17
4. Ante Sekulić, Rasprave o jeziku Bačkih Hrvata, Zagreb 1997, str. 103
5. Josip Horvat, Kultura Hrvata kroz 1000 g. Zagreb, 1939., str. 25
6. Isto djelo, str. 37

Srebrna misa župnika Josipa Pekanovića

U župi Presvetog Trojstva u Somboru, 30. 06. 2002. svoju srebrnu misu proslavio je svečano župnik **Josip Pekanović**. Ovo slavlje su uveličali mnogi vjernici, rodbina i njegove kolege svećenici iz Republike Hrvatske **prof. Nikola Dogan**, **mons. Ivan Godina**, **p. Zvonimir Kurečić**, **p. Karlo Kovačević** i **Marijan Đukić** i mnogi drugi svećenici Subotičke biskupije.

Među uglednim zvanicama su bili **Miroslav Kovačić**, konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici, **Jovan Vujičić**, gradonačelnik Sombora, **mr. Josip Ivanović**, predsjednik Hrvatskog akademskog društva iz Subotice, **Lazo Vojnić Hajduk** u ime Hrvatskog kulturnog centra iz Subotice, **Sima Raič**, predsjednik HKUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora, **Branko Horvat**, predsjednik HKUD-a "Matija Gubec" iz Tavankuta i paroh Pravoslavne crkve u Somboru.

Čestitke jubilarcu su izrekla mnogobrojna djeca u narodnim nošnjama obučena u bunjevačku, mađarsku, šokačku, njemačku, albansku i bosansku nošnju. Pozdravni govor je napisala gospođa **Marija Matarić**. Propovijed na ovom slavlju je izrekao prof. Nikola Dogan iz Đakova na hrvatskom jeziku, a **mr. László Szungyi**, temerinski župnik, na mađarskom jeziku.

Mladi u prekrasnim narodnim nošnjama prinijeli su darove slavljeniku: svijeću, veliku krunicu ručno izrađenu na čijem trokutu je izrezbarena crkva u Nenadiću koju su mu darovali članovi **obitelji Jurić**, zatim svećeničku stolu u kojoj je jubilarac i misio a ona je djelo vrijednih ruku **Jolike Raič**, i **Kate Hekli**. Preljepu albu su mu darovali njegovi župljani.

Dar u vidu slike od slame koja prikazuje crkvu Presvetog Trojstva darovala je **obitelj Anišić**, a izradio ju je **Zoran Ivković Ivandekić**.

Crkva je bila divno okićena darovima četiri cvjećarke iz Sombora.

Prigodne čestitke slavljeniku uputili su **Gustav Miler** u ime Pastoralnog vijeća, zatim **Jovan Vujičić**, gradonačelnik Sombora, te **mons. Stjepan Beretić**, biskupski vikar Subotičke biskupije.

Župni zbor se potrudio te otpjevao jednu talijansku i njemačku pjesmu uz sve ostale, pod ravnanjem katehiste **Rozmari Mik** koja je priredila s grupom djece nakon mise u prekrasnom župnom dvorištu igrokaz koji je predstavio životni put našeg jubilarca.

Nakon svih ovih događanja nastavilo se druženje u župnoj kući i dvorištu.

C. M.

DVA STOLJEĆA BANA JELAČIĆA

Prošle godine obilježili smo dvijestotu obljetnicu rođenja hrvatskog bana **Jelačića**. Među prvima o ovom događaju objavljen je njegov životopis u našem listu br. 14/2001. Ovaj događaj obilježili su i mnogi drugi, među kojima je Savez filatelista

Vojvodine Novi Sad, koji je uz pomoć Sekretarijata za ostvarenje prava manjina, upravu i propise Izvršnog vijeća Vojvodine izdao vrlo uspješnu prigodnu omotnicu (kuvertu) na kojoj je prikazana rodna kuća Josipa Jelačića u Podgradu Petrovaradinske tvrđave. U vrhu je prikaz obiteljskog grba grofa Jelačića i njegov portret u husarskom mundiru.

Rodna kuća hrvatskog bana, Josipa Jelačića, najljepša je privatna barokna građevina u Petrovaradinu. Sagrađena je 1745. godine. O stogodišnjici njegova rođenja, 1901. godine na fasadi kuće postavljena je spomen ploča s uklesanim vijencem.

Josip p. Jelačić od Bužima rođen je 16. 10. 1801. godine u Petrovaradinu. Na tiskanoj omotnici trebao je biti otisnut žig sa datumom 16. 10. 2001. na pošti u Petrovaradinu. Međutim za upotrebu prigodnog poštanskog žiga u pošti Petrovaradin, trebalo je pribaviti odobrenje od Javnog preduzeća PTT saobraćaja "Srbija" - Direkcija za poštanski saobraćaj - Područnog sektora za poštanski saobraćaj "Novi Sad". Upotreba ovog prigodnog žiga NIJE ODOBRENA! Šteta! Jer ovaj događaj je obilježen samo prigodnom omotnicom bez prigodnog žiga.

Ova omotnica je rabljena u Republici Hrvatskoj sa prigodnim žigom na pošti Zagreb i poštanskom markom na kojoj je lik Josipa Jelačića, izdanom ovim povodom.

I. B.

LJUDI VELIKOG SRCA

Ne znam kako bih nazvala ovaj tekst, da li "Prijatelji" ili "Ljudi velikog srca". A možda je najbolje i jedno i drugo. U sjevernoj Bačkoj postoji jedan narod velikog srca koji od davnina živi obrađujući plodnu ravnica. Skromno i pošteno odgajaju svoju djecu. Uče ih o vjeri, davnim precima, koji su živjeli negdje daleko s druge strane sadašnje granice. Uče ih o Hrvatskoj. Jer, djeco naša, vi ste Hrvati! O matičnoj zemlji slušaju i uče preko javnih medija. A onda je grad Zagreb pozvao vojvodanske mališane da se kupaju u Jadranskom moru, da upoznaju svoju prapostojbinu i domovinu predaka. Vidjeli su Crikvenicu, Novi Vinodolski, otok Krk, Zagreb... i upoznali predivne ljude. Upoznali su i dva "stričeka" koji su se svojski trudili uljepšati ljetovanje. O ta dva "stričeka" želim malo pisati.

Neki od vas su ih upoznali. Pokatkad nam navrate u posjet. Pronicljivi i oštromni, vrlo brzo su shvatili koje nedaće muče ovaj puk. Treba krenuti na gostovanje po Trogirskoj rivijeri, ali nema novca za prijevoz. Tu su dva "stričeka" da riješe problem! Autobus je čekao spreman na Batini! Zahvaljujući njima, dragocjene folklorne zbirke iz Zagreba našu put do Sombora. Preko planina i poljana, preko granica i Dunava. Knjige na maternjem jeziku tako se našu na našim policama. Riječ je moćnija od mača. Keramičarska sekcija muku muči jer nema skupocjenu peć za pečenje keramike! Keramičarski radovi se, što dogovorom, što krišom, peku na drugim mjestima. Znam, doći će i ona do našeg doma! Već je spremna za put, tabani joj bride u Zagrebu. Zna da ovdje ima zemljake koji je željno iščekuju.

Da ne bih duljila, popis njihovih zasluga nadilazi dozvoljeni mi prostor, otkrit ću vam identitet "stričeka". Želim vas upoznati sa **g. Vlatkom Velnićem** i **g. Ludvigom Matićem**. Strašni momci, velikog srca i ogromne želje da nam pomognu! Uz takve ljude i takvu podršku ni jedan problem nije i neće biti nerješiv! Za svu dosadašnju suradnju, za svaku lijepu riječ, za sve što ste učinili i što ćete učiniti za nas, veliko Vam Hvala!

Jelica Nikolić

Posjet Hrvatskoj

Od 30. 06. do 11. 07. 2002. godine pedesetoro djece je boravilo u Republici Hrvatskoj. Djeca su bila iz Bačkog Brega, Sonte, Bačkog Monoštora, Tavankuta, Subotice i Sombora.

Proveli smo jedanaest predivnih i nezaboravnih dana. Prva četiri dana smo bili gosti grada Zagreba. Bili smo smješteni u Gradu mladih u Granešini. Djeca su upoznala grad Zagreb, Mariju Bistricu, Varaždin, Trakošćan, Stubicu.

Kulminaciju ova četiri dana je predstavljala posjeta **predsjedniku Mesiću** i Skupštini grada Zagreba - gospođi **Morani Paliković Gruden** i gospodinu **Velniću**. Naišli smo na izuzetno topao prijem i gostoprimaljive ljude. Djeca su bila vidno uzbuđena i sa zadovoljstvom su prošetala s gospodinom Mesićem njegovim vrtom na Pantovčaku. Sve ovo je bilo praćeno velikom medijskom pozornošću.

No, time nisu bila završena sva uzbuđenja koja su bila predviđena za treći srpanj. Dan smo završili vozeći se uspinjačom na Sljeme.

Sljedećeg dana smo već putovali u Crikvenicu. Do večeri smo se kupali u besprijeckorno čistom Jadranskom moru. Bilo je dirljivo gledati susret djece ravnice i suncem okupanog Jadrana. Mnogima je od njih to bio prvi susret sa morem.

Nije teško zamisliti što smo radili preostalih sedam dana. Naravno, kupali smo se, sunčali, ronili. Neplivači su naučili plivati uz tetu **Astrid**. Ni u Crikvenici nije nedostajalo uzbuđenja. Organizirali su za nas vožnju brodićem do otoka Krka. Posjetili smo Vrbnik, rodno mjesto našeg nadbiskupa Bozanića, obišli znamenite građevine. Rashladili smo se u konobi vrbničkom žlahtinom i nevjerojatnim prošekom, a uz to je služena isječena pršuta i ovciji sir. Što se još može poželjeti?

U Crikvenici su nas posjetili glavni i odgovorni "krivci" za svu ljepotu koju smo doživjeli - oštromna **gospođa Paliković Gruden** i neumorni **gospodin Velnić**.

Vratili smo se bogati dojmovima prelijepih predjela i novosklopljenim prijateljstvima. Sreli smo mnogo divnih ljudi sa velikim srcem. Spomenut ću samo neke od njih: **gospođa Ana**, **gospodin Garac**, **teta Astrid**, **teta Branka**, **gospodin Franja** i požrtvovana **doktorica Dubravčić**. Rođene su i neke ljubavi, koje, nadam se, neće uništiti vrijeme i razdaljine.

Na kraju veliko hvala svima koji su makar malo doprinijeli da se sve ovo na fantastičan način realizira i ... mislite na nas i sljedeće godine!

Jelica Nikolić

Šokačko veče 2002.

Kulturno prosvjetna zajednica Hrvata "Šokadija" iz Sonte organizirala je u subotu, 16. studenog "Šokačko veče 2002". Druga je to godina kako se ovdje održava ovakva manifestacija.

Prije početka kulturno-umjetničkog programa, u jednoj manjoj prostoriji, poznate i priznate domaćice iz sela priredile su jela koja su služena prigodom obilježavanja pojedinih svetkovina ili poslova, kao što su: starinski svatovski kolači, uskršnja trpeza, božićna trpeza, te ručak na njivi. Uz razgledanje posjetioci su imali prilike i degustirati pojedine specijalitete, posebno one od kiselog ili dizanog tijesta, što su ih pripremale naše bake.

U kulturno-umjetničkom dijelu programa, uz članove KPZH "Šokadija" iz Sonte, kao domaćina, učestvovali su: KUDH "Bodrog" iz Bačkog Monoštora, HKUD "Vladimir Nazor" iz Sombora, HKUD "1905" iz Valpova u Republici Hrvatskoj, te Tamburaški orkestar OŠ "Ivan G. Kovačić" iz Sonte. Uz to, zapaženo učešće su imali: jedan gajdaš iz Mađarske, te gajdašica iz Osijeka.

Lijepa i funkcionalna sala Doma kulture, sa svojih 500 sjedala, bila je premala da primi sve zainteresirane štovaoce i ljubitelje ovakvih i sličnih manifestacija.

Svečanost su otvorili domaćini spletom šokačkih igara, te time dali ton cjelovečernjem programu. Poznati stihovi: "Igra Šokac i Šokica", zatim "Alaj igru moje noge bose, ko i one što cipele nose ...", te "Sinoć bila misečina, a večeras tama..." već na startu su uključili publiku u tok ovog vesel-

og i prigodnog programa, izazvali burni pljesak, te stvorili odlično slavljeničko raspoloženje.

Potom su se smjenjivale folklorne skupine i orkestri pojedinih KUD-ova, do izražaja je dolazila raskošnost i specifičnost pojedinih nošnji, pjesme i veselo podvikivanje sudionika, te burno odobravanje publike. Između nastupa ovih grupa prigodne su stihove čitali voditelji programa.

Posebno je bilo prijatno čuti i vidjeti članove Dječjeg tamburaškog orkestra i djecu iz folklorne sekcije iz Sonte. Gajdaš i gajdašica su nas podsjetili na ona stara vremena o kojima su nam pričali naši djedovi i bake, kada su na svadbama i igrankama gajde bile osnovni instrument.

Pri kraju je organizirana i "modna revija" starih šokačkih nošnji. To je, u stvari, bio prikaz i dosta detaljna analiza ženskih i muških svečanih i radnih odjevnih predmeta u kojima su nastupali i učesnici programa. Neki su stari i preko sto godina, te predstavljaju pravo narodno blago - vrhunac umjetničkog stvaralaštva ovog hrvatskog naroda. Svi ti predmeti, nastali tkanjem, pletenjem, necanjem, heklanjem, šljokanjem ili pulanjem, vezenjem ili šlinganjem, rezultat su rada, mašte i ukusa vrijednih ruku naših marljivih Šokica. Obrazlažući specifičnosti i detalje na

pojedinih nošnjama, kao način njihove izrade i uporabe, iz zaborava su izvučene mnoge riječi i izrazi specifični za ovo bačko podneblje, što ukazuje na bogatstvo jezika, koji se danas sve više i više gubi.

Nakon svega, sudionici programa su skupa, ali i s posjetiteljima pjevali "Lipo ti je kad se braća paze, jedno drugom u goste dolaze", te kao svetinju, neku vrstu himne i zavjeta, "Naša grana ne smije propasti".

Mr. Mata Danić, profesor

Radosna Gospa Bačka

Stoljećima stoji u kutu hodnika franjevačkog samostana, ispod drvenog romanškog tornja u Baču, milosni lik Bogorodice zvane "Radosna Gospa Bačka".

Bački dekan i župnik u Bačkoj Palanci, **mr. Lazar Krmpotić**, u želji da obilježi tristotu obljetnicu nastanka milosnog lika Radosne Gospe Bačke 1685.-1985. želio je uz pomoć i potporu klera i bačkog dekanata, obnoviti oštećeni milosni lik koji predstavlja "Mariju" kako drži dijete Isusa u lijevoj ruci. Isus grli desnicom majku oko vrata. Zaogrnutu je u tamnocrveni plašt. Slika je na orahovoj složenoj dasci 62X96 cm. Posao je povjeren akademskom slikaru iz Odžaka **Stanku Zuboviću**. Prigodom restauracije spomenuti umjetnik je poskidao obadvije krune, kojima je do tada bio okrunjen taj milosni lik. Na veliko oduševljenje tada je našao natpis na onoj jedno-stavnoj kruni, kojom je taj milosni lik okrunio **fra Jure Bačvanin** iste godine, kada je lik i napravljen, dakle 1685 godine. Natpis je pisan bosančicom i glasi: "OGRADI O.P. FRA JURO BAČVANIN NA POŠTENJE GOSPI U GR/A/DOVAR/H/1685".

U Somboru, 12. 06. 2002.

Stipan Pekanović, odvjetnik

Leksikon podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca

U prostorijama HKUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru 5. 09. 2002. godine predstavljen je projekt koji nosi naziv "Leksikon podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca". Projekt su prisutnim članovima našeg Društva, kao i gostima iz Bačkog Brega, Bačkog Monoštora, Sonte i Svetozara Miletića predstavili glavni i odgovorni urednik za izradu projekta **dr. Slaven Bačić** i pomoćnik glavnog i odgovornog urednika **Lazar Merković** iz Subotice.

Prema riječima Slavena Bačića, projekt je zamišljen kao neka vrsta "zavičajnog leksikona" koji bi obuhvatio sve, od doseljavanja Bunjevaca i Šokaca, do danas. U leksikonu bi bilo obrađeno nekoliko oblasti kao što su povijest, umjetnost i kultura, književnost, novinarstvo, zemljopis, udruge (crkvene, dobrotvorne, kulturne) i posebno religija Hrvata - Bunjevaca i Šokaca. U leksikonu bi bili spomenuti svi oni ljudi koji su ostavili trajnih tragova na ovim prostorima, koji su bili nosioci prirednog, kulturnog i političkog života u svojoj sredini. Leksikon pored Hrvata iz Bačke treba obuhvatiti i Hrvate iz Mađarske s kojima postoji suradnja i koji će, također, dati svoj doprinos real-

izaciji projekta.

Radi se o jednom dugoročnom projektu, koji bi trebalo realizirati u narednih 5 do 10 godina. Do kraja ove godine planirano je započeti izradu abecedara - popisa onih osoba, naselja, događaja, udruga koji bi ušli u leksikon.

Gosti iz Subotice posebno su naglasili veliki značaj ovog projekta kako bi se dokazala (i javno iznijela) istina o Bunjencima i Šokcima i njihovoj pripadnosti korpusu hrvatskog naroda. Veoma je važan doprinos svakog od nas u realizaciji ovog projekta. Naime, svatko od nas može dati svoj doprinos izradi leksikona pisanjem o osobama, događajima, udrugama i ostalom što je postojalo u njegovom mjestu.

Silvija Vilim

Prvi prilozi za Leksikon

Dana 7. 11. 2002. održan je sastanak suradnika na projektu Leksikona podunavskih Hrvata - Bunjevaca i Šokaca u prostorijama HKUD-a "Vladimir Nazor" u Somboru. Svrha sastanka bila je donijeti materijale za abecedar leksikona. To je dogovoreno na sas-

tanku koji je održan 24. 10. ove godine u istim prostorijama.

Svoje priloge donijeli su suradnici iz Bačkog Brega, Bačkog Monoštora, Sonte, Svetozar Miletića i Sombora. Do sada je prikupljeno 520 leksikografskih jedinica.

"Po jutru se dan poznaje", kaže poslovica. Zato nas dobar početak veseli i daje nam nadu da će ovaj projekt bar malo rasvijetliti povijest i sadašnjost Hrvata u Podunavlju.

Alojzije Firanj

"Dobrovoljno vatrogasno društvo u Bačkom Bregu"

San gospodina **Čedomira Gnjiđića**, "Žive legende jugoslavenskog vatrogastva", o izradi monografija vatrogasnih društava u somborskoj općini bliži je stvarnosti za jednu novu knjigu. Povijest Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Bačkom Bregu napisao je **Ivan Kovač** iz Sombora, dokazani poznavatelj prošlosti. Gospodin Kovač je dosad uradio kataloge zavičajnih knjiga i rariteta u Somborskoj biblioteci, povijest narodnih knjižnica i čitaonica u Gakovu, Kljajićevu, Stanišiću, Bačkom Bregu i Bezdanu, povijest nogometa u rodnome mjestu pod nazivom "Fudbalski klub "Dunav" u Bačkom Monoštoru" i knjigu o poznatom muzičaru "Mika iz Brega i njegovi dani".

Djelo o vatrogascima iz Bačkog Brega zasnovano je na deset izvora i, osim ove dvije knjige nezaobilaznog **Milenka Beljanskog** i povijesti vatrogastva, drugi dokumenti su iz arhivskih fondova, i napisi iz zavičajne i druge periodike. Priložene su i narodne umotvorine o dimu, vatri i požaru, kao i tekst iz "Politike" pod naslovom "Obožavani plamen".

Djelo je podijeljeno na 17 poglavlja koji kronološki prate odnos Brežana i vatre, pri čemu je primjereno prikazan i život sela tog vremena. Na početku su iznesene protupožarne mjere

i rekviziti kroz povijest, od Egipta, preko suvremenog ustrojstva u Parizu do Austro-Ugarske i Srbije. Dobrovoljna četa je u Bačkom Bregu osnovana 1912. godine kao osma u somborskoj općini sa 15 sela i gradom. U I. svjetskom ratu je prekinula rad i obnovila ga 1925. godine. Zamah u radu nastao je u vatrogasnom društvu poslije oslobođenja sela 25. 10. 1944. godine. Društvo je dobilo svoje prostorije 1989. godine, izgradilo je novi Dom, živjelo sa selom i okolinom (pomoć u gašenju požara, novčana pomoć drugima, učestvovanje u kulturnim zbivanjima itd.). U selu je najorganiziranije i najmasovnije društvo, danas sa 188 aktivnih i 233 pomažuća člana, a pravi je rasadnik vatrogasaca, čija su četiri istaknuta člana posebno predstavljena. Brojna su priznanja koja imaju, a najveći takmičarski uspjeh postigla je omladinska ženska ekipa osvajanjem prvog mjesta u Jugoslaviji 1996. godine, i drugog mjesta na međunarodnom takmičenju u Danskoj 1997. te drugog mjesta na međunarodnom takmičenju u Njemačkoj 1998. godine. U znak sjećanja na rano preminulu omladinku **Natašu Savić** iz te uspješne ekipe svake godine se u mjestu održava memorijal.

Knjigom koja zaslužuje da se štampa a zatim čita, požrtvovali vatrogasci iz Bačkog Brega najbolje su obilježili 90 godina postojanja a Ivan Kovač je još jednom pokazao da poznaje povijesni postupak i pisanje.

Branislav Čurčić, profesor povijesti

Novi predsjednik

U svibnju je održan sabor HKUD "Vladimir Nazor" na kome su izabrani članovi Upravnog odbora. Na prvoj sjednici Upravnog odbora izabran je novi predsjednik Društva, **Šima Raič**, koji se zahvalio dosadašnjem predsjedniku **Alojziju Firanju** na uspješnom vođenju Društva.

J. P.

• • • •

Ivo Škrabalo je posjetio HKUD "Vladimir Nazor" 8. 06. 2002. za vrijeme svog boravka u svom rodnom gradu, Somboru.

DUŽIONICA 2002.

Kao i svake godine (unazad 67 godina), i ove smo godine, 4. kolovoza, organizirali našu tradicionalnu Dužionicu. Bandašica je bila **Andreja Knežević** i bandaš **Ivan Maunić**, oboje iz folklorne sekcije. Za njih dvoje sve pohvale, kao i onima koji su nam omogućili da se i ove godine naše žetelačke svečanosti održe "kako Bog zapovijeda". Iako je na samom početku pri organiziranju ove naše tradicionalne svečanosti bilo malo problema, stvorenih od strane onih "kojima se odjednom probudila nacionalna svijest", naša "Dužionica" se održala vrlo dostojanstveno, uz mnoštvo Hrvata, obučenih parova u narodne nošnje. Bogata nošnja, veliki broj sudionika, dostojanstvo i poštivanje jedne svete stvari, pokazale su nam da smo u potpunosti u pravu u onome što činimo. Misno slavlje predvodio je beogradski nadbiskup **mons. Stanislav Hočevar**, a uz njega su suslavili somborski župnici **Josip Pekanović** i **Lazar Novaković**. Nakon svete mise kruv od novog žita predat je predsjedniku Opštine Sombor gospodinu **Jovanu Vujičiću**, koji nas je pozvao na koktel. Nakon toga vratili smo se u prostorije našeg Hrvatskog doma, gdje su nas dočekali mnogobrojni znatizeljnici, roditelji, simpatizeri i mnogobrojni gosti. Trpeza je i ove godine bila bogata, a naša sala u Domu nije mogla primiti sve one koji su toga dana htjeli prisustvo-

vati svečanom ručku. Uz dobre, već puno puta provjerene tamburaše, svečani ručak je protekao u vrlo prijatnoj i opuštenoj atmosferi.

Poslije više godina, uspjeli smo obnoviti tradicionalno "bandašicino kolo" koje se održalo istog dana u večernjim satima. Posjet je bio više nego očekivan, a naši folklorci su ponovno u narodnim nošnjama, kako i dolikuje, zajedno s bandašem i bandašicom otvorili "kolo" i zabava je trajala do ranih jutarnjih sati. Želja nam je da se ova manifestacija nadalje obilježava, a mladost koja se pokazala i ove godine na žetelačkim svečanostima, pokazuje da će imati tko da naslijedi i poslije nas.

U Kaštel Lukšiću

Ove godine je naša folklorna sekcija imala čast napraviti turneju po Jadranskoj obali u trajanju od desetak dana, i to od Kaštel Lukšića (naši divni domaćini bili su **don Ante Šipić** i njegovi župljani), pa do Trogira i Splita. Domaćini su nas ugostili i omogućili da nam, ionako lijepo more bude još ljepše. Na samom početku nam je bio problem kako rezervirati autobus, ali zahvaljujući članu našeg Društva, inače potpredsjedniku Skupštine grada Zagreba, **gospodinu Velniću**, dočekaao nas je autobus na graničnom prijelazu Batina i kasnije isto tako vratio do same granice. Veliko hvala svima za učinjeno.

Nastupi koje smo imali možemo ocijeniti kao veoma uspješne i zapažene. Prvi nastup imali smo u Trogiru zajedno sa KUD-om "Kvadrilja" Trogir. Nakon nastupa do kasno ujutro družili smo se sa našim domaćinima. Nizali su se nastupi u Kaštel Lukšiću, Kaštel Kalembovcu, Kaštel Starom i Splitu. Ugođaj je bio više nego divan, kupanje, more i naši ljudi koji su nam poslije nastupa prilazili i uz sve pohvale, prijateljski stiskali ruke. Nadamo se da ćemo i naredne godine imati čast da opet provedemo desetak dana na najljepšem moru. Svakako moramo još raditi i svojom igrom njegovanjem običaja i tradicije Bačkih Hrvata, pokazati da smo prisutni i da smo opstali na prostorima Vojvodine. Igrati splet bunjevačkih igara na rivi u Splitu i dobiti takav pljesak, to je nešto što se ne može opisati, nego samo doživjeti.

"Dužijanca 2002." Subotica

KUD "Rešetari" iz Rešetara (R. Hrvatska), bio je naš gost 9. - 11. 08.2002. godine. Naši dragi prijatelji iz spomenutog KUD-a došli su nam u prijepodnevnim satima, u petak 9. 08. 2002. godine. Naši folklorasi a i oni koji su bili u mogućnosti da prime goste, bili su već vrlo nestrpljivi očekujući u Domu svoje ranije domaćine koji su nas ugostili početkom ove godine.

Nakon srdačnog dočeka, rasporedili smo goste svojim domaćinima, koji su ih povelj svojim kućama. Istog dana, u večernjim satima priređeno im je druženje u našim prostorijama. Veseli gosti i domaćini, dobra večera i tamburaška glazba učinili su tu večer nezaboravnom i druženje je trajalo do jutarnjih sati. U subotu smo im pokazali znamenitosti grada Sombora, zatim smo svi zajedno išli u Suboticu na žetelačke svečanosti. Na risarskoj večeri predstavili su se

Somborski bandaš i bandašica 1936. godine

kako gosti iz Rešetara, tako i naša folklorna sekcija. Pljesak od mnogobrojne publike koja se svake godine okupi na trgu u Subotici, pokazao nam je da se može dobro odigrati i biti zapažen i pored umora koji se polako ocrtavao na licima sviju nas. Sutradan nas je čekao nastup u povorci poslije svete Mise a pred nama je bila još jedna noć druženja i iza-zova koje pruža samo Subotica. Subotičani su i ove godine bili na visini svog zadatka u svakom pogledu. Puno sudionika iz svih krajeva, dobar smještaj, ljubaznost gostoprimiteljnost. Naši dragi gosti iz Rešetara su bili prvi put na ovakvoj svečanosti i bili su zadivljeni ljudima i cijelom organizacijom "Dužijanica 2002". Čestitke i izvođačima i domaćinima.

U nedjelju, 11. 08. 2002. godine, održana je sveta Misa uz veliki broj vjernika. Među svim bandašima i bandašicama prisustvovali su i naši predstavnici bandašica **Andrea Knežević** i bandaš **Ivan Maunić**. Lijepi mladi ljudi, ukrašeni fijakeri, veliki broj sudionika u defileu (u prekrasnim nošnjama) ostavljali su divan prizor. Iako je sve malo kasnije poremetila kiša, mnogobrojnoj publici pa i nama samima nije ništa smetalo. Svi smo zajedno ručali i krenuli kući u Sombor. U autobusu su se sređivali dojmovi kojih je bilo na pretek, i već su se ugovarali novi termini s našim gostima za sljedeći susret. U poslijepodnevnom satima stigli smo u naš Dom i opet nastavili druženje s našim gostima. Svi već vidno umorni, kao da smo htjeli da se ovo naše druženje nikada ne prekine. Ponovno je krenula tiha glazba, pjesma, a i po koja suza jer se rastanak bližio. Nakon svega, ispratili smo naše goste uz obećanje da ćemo se uskoro opet vidjeti, što smo i ostvarili. Hvala svima za gostoprimiteljnost i nadamo se ponovnom takvom druženju.

Najvažniji nastupi koje je imala folklorna sekcija:

- Tavankut, na Danima Hrvatske baštine,
- Bački Monoštor, na zavjetnom Danu sela,
- Mala Bosna, na Susretu hrvatskih Društava

Pročelnik folklorne sekcije
Antun Knežević

Uspješnim nastupima tamburaške, folklorne i dramske sekcije po Dalmaciji afirmirano HKUD "Vladimir Nazor"

Članovi HKUD "Vladimir Nazor" s radošću i zadovoljstvom su prihvatili pozive sličnih kulturno-umjetničkih društava srednje Dalmacije da u tijeku ljetnje sezone dođu u posjete tamošnjim amaterima, te da samostalno ili skupa s domaćinima sudjeluju u prigodnim nastupima. Tako je 52 člana tamburaške, folklorne i dramske sekcije, sa stručnim vodstvom i predsjednikom Društva **Šimom Raičem**, boravilo između 23. i 29. kolovoza 2002. godine u Trogiru, Kaštelima (Lukšiću, Starom i Kambelovcu) i u Splitu. Inicijator ovog putovanja bila je nekada naša sugrađanka gospođa **Marija Kubatović**, član Društva podunavskih i vojvođanskih Hrvata, a zahvaljujući dobroti župnika iz Kaštel Lukšića **don Ante Šipića**, sudionicima je putem donatora rezerviran smještaj i ishrana. Vrijedno je istaknuti činjenicu da je ovo, nakon više od jedne decenije, prvi organizirani odlazak članova navedenih sekcija u Dalmaciju.

Prvog su dana naši amateri nastupili u drevnom Trogiru, čija je stara gradska jezgra formirana između 13. i 15. stoljeća. Tu u atraktivnoj, izuzetno vrijednoj, prostranoj i jedinstvenoj kuli Kamerlengo, izgrađenoj još davne 1380. godine, njihova je aktivnost maksimalno mogla doći do izražaja. Smještena uz gradsku rivu (obalu), kula je predivno mjesto za održavanje ovakvih manifestacija. Idealniji prostor za ovakva okupljanja i aktivnosti teško se može zamisliti.

Uz članove našeg Društva u programu su sudjelovali i domaćini - članovi ansambla "Kvadriljo" (quadrille je vrsta tamošnjeg plesa). Ogroman prostor u kuli bio je prepun domaćih i inozemnih turista. Kada su se u predviđeno vrijeme čuli zvuci naših tamburica i melodija "U tom Somboru" - nastala je nijema tišina i svečanost je počela. Tako su članovi naše tamburaške sekcije simbolički otvorili nastup ova dva KUD-a, nakon čega je uslijedio pozdravni govor domaćina kako na hrvatskom tako i na nekoliko stranih jezika.

Vrijedno je istaknuti da su u sklopu ove večeri članovi našeg Društva izveli: splet bunjevačkih igara, bunjevačke igre u paru, tri ljubavi Šokac ima, te splet igara iz Posavine. Ansambl "Kvadrilje" izveo je: splet plesova sa otoka Korčule, ples starog Trogira, nijemo vrljičko kolo, te kolo iz komične opere Jakova Gotovca "Ero s onoga svijeta".

Odjeveni u tradiciionalne i raskošne bunjevačke nošnje, djevojke i mladići su svojom ozbiljnošću, dostojanstvom

Nastup u Trogiru

nim držanjem, vitkošću i skladnošću pokreta već pri samoj pojavi osvajali simpatije publike. Ako se ovome doda i prigodna glazba naših tamburica, preduvjeti za cjelovečernje raspoloženje su stvoreni već na samom startu. Oduševljena publika svaki nastup ovih entuzijasta nagradila je dugim pljeskom. Autor ovih redaka sa svojim je prijateljima prisustvovao ovom nastupu, sagledao i procijenio ozbiljnost izvođača programa, a slušao i komentare uvažene publike. Nakon svega, sa sigurnošću se može konstatirati da su sudionici programa dostojno afirmirali kako svoje Društvo, tako isto i svoje sunarodnike i sugrađane.

U Kaštel-Kambelovcu, uz članove domaćeg KUD "Sedam kaštela", te goste iz Garčina u Slavoniji, i naši su amateri svojim nastupom doprinijeli bogatijem koloritu i uspješnosti ove manifestacije. Splitska riva uvijek je atraktivno mjesto za nastupe folklornih i drugih manifestacija. Upravo i na tom, uvijek prepunom prostoru, naši su amateri oduševljavali brojnu domaću i inozemnu publiku.

Sa zadovoljstvom i ponosom ističemo i činjenicu da je naša mladež, uz svoje tamburice i s pjesmom, sudjelovala i na svetim misama u župama Kaštel-Lukšiću i Kaštel-Starom.

Tamošnja sredstva informiranja redovito su najavljivala nastupe članova našeg Društva, te donosila ocjene o uspješnosti ovih svečanosti. Tako je npr. "Slobodna Dalmacija" u broju od 28. 08. 2002. godine navela: "Članovi KUD-a "Vladimir Nazor" iz Sombora (SRJ) svojim nastupom u kuli Kamerlengo oduševili su mnogobrojne domaće i strane posjetitelje". Navedeno je i da "ovo Društvo inače gaji tradiciju i običaje Hrvata Bunjevaca i Šokaca, te svoj materinski jezik i dijalekt ikavicu". U broju od 31. 08. 2002. isti list pod naslovom "Ikavica iz Sombora" uz informaciju o turneji Društva po Dalmaciji i konstataciju da su članovi "... svojim nastupima oduševili publiku u Trogiru i kaštelima...", donosi i opširan prikaz razvoja i rada Društva, te navodi "...da Društvo njeguje običaje Hrvata Bunjevaca i Šokaca, hrvatski jezik i njegov dijalekt ikavicu".

Uporaba ikavice u našem govoru ovdje je više puta isticana, tim prije, jer se i u Dalmaciji, a posebno u njenoj Zagori, upravo ovaj dijalekt koristi a dobro je poznato da su i preci današnjih Hrvata Bunjevaca, predvođeni svojim duhovnim pastirima, prije više od 300 godina velikim dijelom doseljeni upravo iz krajeva Dalmatinske Zagore.

mr. Mata Danić, profesor

Dramska sekcija

Tijekom godine Dramska sekcija je imala veoma aktivnu ulogu u radu i afirmaciji Društva kroz igranje i premijerno prikazivanje Čehovljeve komedije "Prosidba, književne večeri. Rad Dramske sekcije, Recitatorske, te organizacije gostovanja Dramskih grupa iz RH iz Bedekovčine i Rešetara, otvaranje likovne kolonije "Colorit" i sl.

Već u rano proljeće igrala se "Prosidba" na daskama u Bačkom Monoštoru, Tavankutu, Maloj Bosni, u Somboru. Publika je predstavu pozdravila sa burnim pljeskom. Nakon gostovanja po okolnim mjestima vratili smo se i ponovno je s veseljem odigrali u našem Domu. Nakon toga "Prosidba" je pošla na zaslužni odmor, da bi se opet pojavila - djelimiце - na velikoj manifestaciji - godišnjici Društva. Tom prilikom gledatelji će imati ponovno zadovoljstvo da se prisjete najzanimljivijih ulomaka. A poslije... sve iznova: neki novi glumci, neke nove uloge, priprema uz veliko zalaganje svih članova za novu predstavu koju očekujemo u drugom mjesecu slijedeće godine.

SRM

Dramska radionica "Pčelica"

Imali smo ove godine puno posla. Igrala se predstava "Ivica i Marica" na naš način za građane Sombora, za O.Š. "Bratstvo-Jedinstvo", "21 oktobar" i "Nikola Vukićević". Djecu su reagirala vrlo spontano i često nesebično darivala pljeskom male glumce i na otvorenoj sceni.

Od jedne predstave uplaćeno je 1.000,- din. za liječenje oboljele djevojčice Milane Jež, te je ta večer imala humanitarni karakter.

Nakon nekoliko odigranih predstava, već letimo dalje. Upravo se vrijedno spremamo za takmičenje recitatora koje će biti održano u Subotici, 23. 11. 2002. godine. Prvi prag smo prešli. Ispit smo položili - mislimo na lijepu riječ - u Somboru još 4. 11. Na tom takmičenju su učestvovali i takmičari iz Bačkog Monoštora, Bačkog Brega i Sonte. Od naših članova u Suboticu lete: Dejana Jakšić, Lea Jevtić, Biljana Kostić, Lidija Jobađi, Aleksandra Nađ, Jovan Kandić, Ana Marija Nikolić, a od starijih: Bojana Jozić, Tamara Iđuški, Klara Jobađi i Snežana Nađ.

"Pčelice" - ulijeću u Božićnu bajku

Naša voditeljica Marija Šeremešić, već razmišlja o novoj predstavi. Predstava se planira za 27. 12. 2002. Naziv Božićne bajke je "Tri kralja". Veselimo se unaprijed radu u našoj grupi.

Monika

Buduće "pčelice"

Kazališna djelatnost naših predaka

Kazališnu predstavu "Prosidba djevojka", koju je napisao i sa svojim amaterima izveo naš somborski učitelj **Ivan Kalčan** mjeseca kolovoza još davne 1921. godine, za nas ima i posebno značenje. Autor komada je samo godinu dana ranije bio jedan od osnivača Bunjevačkog kola, koje je odigralo značajnu ulogu u očuvanju izvornosti i specifičnosti življenja, te u razvoju kulturne djelatnosti naše ga pučanstva. U tom je cilju i ova predstava, na svoj način, istakla jedan segment osobnosti ovdašnjeg, mahom salašarskog stanovništva toga vremena.

Među vrijednim, ponekad čak i vrlo rijetkim dragocjenostima koje u svojoj kući čuva profesorica **Marija Kalčan**, kćerka ovog našeg entuzijaste, nalazi se i fotografija ove amaterske družine. Dobrotom profesorice, a na naše veliko zadovoljstvo, snimak prezentiramo našim vjernim čitateljima.

Glavni nosioci uloga sjede u prvom redu. Prva tri lika, gledano s lijeva na desno, uglavnom su statisti, a ostali su: 4. Stana Mila (Uzbijačeva) kao svekrva, 5. Karlo Logo - svekar, 6. učitelj Ivan Kalčan - autor i redatelj predstave, 7. Đula Džinić - udavača, 8. Šima Kalmar - đuvegija, 9. Manda Raić - tašta, 10. Antun Gertner - tast. U gornjem su redu bakancoši koje, ovoga puta, posebno nećemo imenovati.

Svi su glumci-amateri bili ugledni, napredni i otresiti momci i djevojke, a poticali su iz bogatijih bunjevačkih salašarskih obitelji iz Gradine, Nenadića i sa Bezdanskog puta.

Predstava je s oduševljenjem primljena, posebice kod bunjevačke salašarske publike i stanovnika gradske periferije. Iz tih je razloga i izvođena šest puta. Učitelj Ivan Kalčan, kao autor i redatelj, dobio je posebne pohvale od svojih sunarodnjaka i sugrađana.

Priredba je izvedena u dvorištu tadašnjeg Zanatlijskog doma na uglu venaca Stepe Stepanovića i Petra Bojovića. Izgrađena pozornica je bila natkrivena platnom, dok su

Hrvatsko kulturno umetničko društvo
"VLADIMIR NAZOR"
SOMBOR

PODMLADAK DRAMSKE SEKCIJE

DAJE SVOJU PRVU
PREMIJERU
U HRVATSKOM DOMU

**DRUŽBA
PERE KVRŽICE**

Posretni komad u 4 čina od MATE LOVRACA
Istorski radovi: Bećan Guter

DANA 5
Sreda 1921. g.

Početak u 20 sati

sjedala gledalaca bila na otvorenom. Kulise su posuđene od narodnog pozorišta, a oblačenje i šminkanje ovih amatera obavljeno je u zgradi današnje muzičke škole, gdje su prije toga, i izvođene probe, odnosno pripreme za predstavu. I dati snimak je načinjen u dvorištu te škole, u kojoj je tada djelovalo Katoličko mo- mačko udruženje.

Mr. Mata Danić, profesor

Salaška idila

Zaognit salaš stari
bagremovim bilim cvitom,
vitar nosi njegov miris
tu i tamo cilim svitom

Volim miris u proliće
volim salaš bagrem bili,
zelen žito njega
i salaški život mili

Cecilija Miler

Miris zemlje

Miriši zemlja usrid kiše
što topi crnicu nežno drago,
prolista ona bujna i rodna
Bunjevca Bačkog glavno blago.

Ratarske ruke marljivo rade
i siju nabrekle zemljine grudi,
to sitno sime puno života
majčinsku ljubav u njoj budi.

Mirišu polja Bačke ravne
i u svom krilu život njiše,
nahrane mnoga gladna usta
Bunjevac ratar tu sritno diše.

Cecilija Miler

TREĆA LIKOVNA KOLONIJA "COLORIT"

Na salašu obitelji Miler 20. i 21. 09. 2002. godine održana je 3. Likovna kolonija "Colorit". Prvog dana kolonije sve prisutne je obradovao dolazak našeg poznatog i nadasve cijenjenog slikara gospodina **Save Stojkova**, koji je svojim radom i vedrim duhom doprinio da atmosfera bude ugodna. Osim gospodina Stojkova na koloniji su učestvovali slikari iz Subotice: **Silađi Ildika, Čović Sofija, Lajčo Vojnić Zelić**, a iz Sombora: **Stipan Kovač, Višinka Jene, Kamer Marija, Kummerkramer Đorđe, Čati Marta** i po prvi put **Stevan Špisak** koji je radio predmete od gline i u pauzama uveseljavao prisutne sviranjem na gitari.

Drugi dan kolonije posjetili su slikare gosti iz Zagreba, dogradonačelnik grada Zagreba gospodin **Vlatko Velnić**, te generalni tajnik Crvenog križa gospodin **Ludvig Matić**, gospodin **Ivan Bandić**, savjetnik Veleposlanstva R. Hrvatske u Beogradu.

Na zatvaranju kolonije prigodan program su priredili članovi Dramske sekcije pod ravnanjem pročelnice gospođe

Marije Šeremešić, a sve prisutne su uveseljavali članovi Tamburaške sekcije HKUD-a "Vladimir Nazor" Sombor.

Da se sve ovo realizira pomogli su naši donatori gospodin **Ivan Raić**, direktor "MTC" firme, gospodin **Karlo Logo** direktor "Bačka-export-import", **Ana i Antun Knežević**, **Cecilija Štrangarić** i ostali.

Naš fond se uvećao za 14 slika koje će naša publika imati prilike vidjeti tijekom 2003. godine.

Cecilija Miler

Likovna kolonija "Ej salaši 2002."

Na salašu Mate Matarića u Nenadiću održana je međunarodna likovna kolonija "Ej salaši 2002", od 20.-24.06.2002. na kojoj su učestvovali: udruga likovnih umjetnika

Republike Hrvatske "Fortuna art", skupina likovnih umjetnika iz Bosne i Hercegovine, te kao gosti udruge "Grupa 76 Sombor".

Svoja doživljavanja salaša sa sjevera Bačke, kistom i bojom na platnu su ostavila 22 umjetnika među kojima 5 akademskih slikara, a nama su prenijeli poruke na isti način iz Lijepe naše!... "Iz zemlje kamene kršne Herceg Stjepana hrabrog".

Koloniji je prethodila posjeta dopredsjednika gradske Skupštine grada Zagreba gosp. **Velnić**, koji je posjetio HKUD "Vladimir Nazor" u Somboru, gdje se u razgovoru sa čelnicima Društva upoznao sa radom Društva, životom hrvatske zajednice u Somborskoj općini, a razgovarao je na koji bi način matična država i grad Zagreb mogli pomoći Hrvatima Somborske općine. Rezultat te posjete je obećanje da će na adresu HKUD-a stizati po 4 primjerka dnevnih novina i po 2 primjerka 3 izdanja tjednih novina iz R. Hrvatske, da će u kolovozu grad Zagreb primiti, ugostiti i obezbjediti odlazak na Jadran skupini od 50

djece iz Somborske općine.

Prvog dana kolonije učesnici su posjetili Veliku salu Županije, gdje su pogledali poznatu sliku i znamenja iz povijesti grada Sombora, bili su primljeni u Karmelićanskom samostanu, gdje im je otac **Mato Miloš** govorio o povijesti Karmelskog reda u Somboru i o crkvi.

Navečer je bio organiziran prijem HKUD-a "Vladimir Nazor" gdje su sa čelnicima društva razgledali prostorije i upoznali se sa radom Društva.

Drugog dana boravka posjetili su galeriju **Milana Konjovića**, i bili jako zahvalni što im je dana mogućnost razgledanja slika ovog poznatog Somborskog slikara.

Trećeg dana u zelenilu salaša bio je organiziran "Salašarski parti", gdje su uz zvuke tambure "Najboljih bereških Tamburaša", kušanje specijaliteta bunjevačke gastronomije, uz naše "salašare" nazočni bili: gosp. **Ivan Bandić**, savjetnik u Veleposlanstvu RH u Beogradu, dr. **Jasmina Kovačević**, generalna konzulica RH u Subotici, visoki dužnosnici skupštine općine Sombor na čelu sa predsjednikom **Jovanom Vujičićem**, dopredsjednikom **Koril Dani-jelom**, tajnikom gosp. **Šrederom**, te predsjednikom Izvršnog vijeća gosp. **Veljkom Stojnovićem**.

Gost je također bio svjetski poznati fizičar dr. **Bogdan Maglić** sa suradnicima, koji je obećao da će dar, sliku sa motivom salaša domaćina, držati i o njoj svjedočiti u svom uredu u Kaliforniji.

Likovnu koloniju su propratili sljedeći mediji: Radio televizija Srbije, na čelu sa **Nenadom Ristićem**, zamjenikom direktora, Radio televizija Novi Sad, Televizija i radio "Spektar" na čelu sa gosp. **Zdenkom Bakić**, te reporterima

emisije "Divani" Hrvatskog programa na televiziji Novi Sad.

Zadnjeg četvrtog dana umjetnici su prisustvovali misi koja je služena u kapeli Imena Marijinog u Nenadiću.

Vidno raspoloženi učesnici su se od domaćina i "pustih bačvanskih ravni" oprostili uz stihove poznate hrvatske pjesme ...za svaku dobru riječ... od sveg vam srca hvala.

Janoš Raduka

Likovna kolonija "Bunarić 2002."

Hrvatski kulturni centar "Bunjevačko kolo" Subotica održalo je u periodu od 14.-18.08.2002.godine VI. Likovnu koloniju "Bunarić 2002.". Jedan dan tj. 17.08.2002.članovi naše Likovne sekcije Kalmar Šima, Kummerkramer Đorđe i Cecilija Miler učestvovali su u radu ove kolonije na Palićkom jezeru uz jedno lijepo druženje, nova poznanstva i razmjenu iskustava.

Cecilija Miler

Slikarski san

Svanulo jutro tiho lipo
sunčevi zraci travu miju,
suncokret svoju glavu diže
laste nebo krilima biju.

Život se budi u ravnici
čuje se peto u svome dvoru
žito se njiše trava miriše
I život teče u Bačkom moru.

To Bačko more ljubavi puno
okuplja ljude široke duše
tu život teče mirno i tiho
malo nas brige ponekad guše.

Slikari svoje vizije nose
i bilo platno šareno biva.
Kolor se slaže na paleti
I slikar stvara ono što sniva.

A Matin salaš Bagremi ljube
jata ptica na njima kruže,
bili mu neki čudni gosti
stigili mu slikari da se druže.

Cecilija Miler

Miro Gavran u Somboru

Miro Gavran je najizvođeniji hrvatski dramski pisac u proteklih desetak godina. Djela su mu prevedena na 17 jezika, a vidjelo ih je više od milijun gledatelja. Diplomirao je dramaturgiju na Zagrebačkoj Akademiji za kazalište, film i televiziju. Kao dramski pisac debitirao je 1983. godine s dramom "Kreontova Antigona" u uglednom zagrebačkom dramskom kazalištu "Gavella". Važniji kazališni komadi su mu: "Čehov je Tolstoju rekao zbogom", "Noć bogova", "Muž moje žene", "Kad umire glumac", "Zaboravi Holywood", "Veseli četverokut", "Sve o ženama" i drugi.

Napisao je šest romana, šest knjiga za djecu i tinejdžere, devet igrokaza, jedan filmski scenarij, nekoliko radio-drama. Za svoj literarni rad dobio je petnaestak kazališnih i književnih nagrada, a među njima i međunarodnu književnu nagradu Central European time u Budimpešti 1999. godine, za cjelokupan opus, koja se dodjeljuje najboljim srednjoeuropskim piscima. Godine 2001. objavio je knjigu odabrane drame u kojoj se našlo 12 drama nastalih u proteklih 20 godina.

Živi u Zagrebu, kao profesionalni pisac, sa suprugom **Mladenom Gavran**, glumicom teatra ITD i **sinom Jakovom**.

Gospodin Miro Gavran je sa suprugom Mladenom gostovao polovicom rujna u Somboru u HKUD "Vladimir Nazor". On je u Somborskom kazalištu 11. rujna ove godine imao praižvedbu u Jugoslaviji predstavu "Pacijent doktora Freuda". Ovo djelo je izvedeno u produkciji "Argo". U prepunoj sali kazališta je popraćena ova uspješna komedija-farsa, a glumci su veoma često pozdravljeni pljeskom i na otvorenoj sceni. Narednog dana Gavran je u našem Društvu

predstavio svoj roman "Kako smo lomili noge". Ulomke iz istog kazivala je njegova supruga Mladena. Nakon uspješnog i nadasve zanimljivog predstavljanja Miro Gavran je uspostavio divan kontakt s publikom, te je večer potrajala duže nego obično.

Posebne pohvale za divno ozračje, organizaciju ove večeri, cjelokupnog boravka u Somboru, gospodin Gavran je uputio organizatorici **Mariji Šeremešić**.

Mi im se od srca zahvaljujemo i očekujemo ponovni susret.

M. Š.

Recitatorska sekcija

Tijekom godine stariji recitatori su popratili skoro sve manifestacije društva. Oni su tu kao suorganizatori, voditelji programa, interpretatori lijepih riječi i stihova. Nezaobilazni su na književnim večerima.

Ovih dana očekuje ih težak zadatak. Predstavljaju naše Društvo na smotri recitatora, na hrvatskom jeziku u Subotici, 23. 11. 2002. Prvi ispit su položili kada su učestvovali pod budnim okom voditeljice ove sekcije, **Marije Šeremešić**, na prelinimarnom takmičenju u Somboru koje je organizirala Dramska sekcija našeg Društva, a uz recitatore iz Monoštor, Bačkog Brega i Sonte.

Marija Šeremešić

ČESTIT BOŽIĆ
I SRETNU NOVU GODINU
ŽELE VAM
PČELICE

U pripremi je "Antikin bircuz"

Ovih je dana grupa glumaca koji njeguju pučki teatar, proširena novim članovima, odabrala tekst za sljedeću predstavu: "Antikin bircuz" u kojem se osim vlasnikovih problema i problema gostiju, upliće i novi, a to je pjevačica.

Nakon podjele uloga, održavaju se redovito probe, a uskoro će biti i postavljena scena koju će uz režiju ponovno raditi **Marija Šeremešić**. Očekujemo da bi se ova postavka mogla vidjeti polovivom siječnja naredne godine.

ŠRM

Zgode i nezgode šegrta Hlapića

Kazalište "Žar ptica" iz Zagreba gostovalo je u Somboru s predstavom za djecu Ivane Brlić Mažuranić "Zgode i nezgode šegrta Hlapića".

U sali doma djeca su pozorno pratila malog Hlapića kroz sve njegove dogodovštine. Poslije zabrinutosti i straha dolazi sretan završetak i pljesak djece.

Hvala Matici iseljenika što su nam omogućili ovaj doživljaj. /*ŠRM*/

Jesenska noć

Cijele je noći vjetar
plesao nad uspavanim gradom
i kesten mokrom granom tresao
i svojom riđom bradom

Cijele se noći breza
klanjala u svom plaštu žutom
i zadnji san o ljetu sanjala
sijući dukate putom

U krošnjama je kiša šuštalala
i prala pločnike blatne
i list za listom tiho spuštala
kao pahulje zlatne

Jesen je magleni veo satkala
nad cijelim krajolikom
A iz magle je vrana zagraktala
svojim prodornim krikom

Anto Gedaš

Grnčarska sekcija

Dugo se pričalo, a sad se i ostvarilo! Od skora smo bogatiji za još jednu sekciju: grnčarsku ili keramičarsku.

Voditelji ove sekcije su **Steva Spišak** i moja malenkost. Sekcija radi dva puta tjedno: utorkom i četvrtkom, a po potrebi i češće. Prvi članovi naše sekcije su već napravili svoje nadahnute radove koji su na sušenju.

Naši radovi su već krenuli na gostovanja sa našim članovima. Tako su stigli do Bedekovčine, Zagreba, Crikvenice, Valpova i Mađarske, a nadam se da će i u buduću poslužiti ovoj svrsi.

Izrađuju se ručni unikatni radovi te se i ukrašavaju ručno. Imamo velikih planova, koji će nadam se biti i ostvareni. Za sada nam je glavni cilj nabavka grnčarskog kotača. Vidimo se na nekoj od izložbi naših grnčarskih radova!

Jelica Nikolić

Ritmička sekcija

Naša ritmička sekcija je i u proteklom periodu bila aktivna. Velika i mala skupina su sudjelovale u akciji: igranj za život - droga ne! Naime, obje skupine su nastupile na završnoj manifestaciji koja je održana na Trgu Presvetog Trojstva 12. svibnja.

Mala skupina ritmičara je nastupila na svečanom prijemu đaka prvaka u podmladak Crvenog križa. Svečani prijem je realiziran 23. svibnja. Naši su nastupili koreografijom na poznate zvuke Kan-kana. Nastup je bio veoma zapažen.

Imali smo malu pauzu u radu od 30. lipnja do 16. srpnja. Odmorni i osvježeni novim članovima krenuli smo punim jedrima naprijed.

Jelica Nikolić

Gradina kraj Sombora

Sedam godina je u Gradini led uništavo sve u polju. Uzastopno svaku subotu prid Dove zavitovali su se Gradinačani povodom toga, da ne rade tim danom. Iz Kaloče je u 19. vijeku (oko 1800.-tih godina) **Kalmar Stipan** donio u Gradinu zvono. Ono je teško oko 140 kg, a doneseno je na saonicama i sa 3 para volova. Postavljeno je u školsko dvorište. Godine 1940. je tadašnja vlast zabranila da zvono bude u školi. Preneseno je u dvorište **Antuna Pekanovića**. Godine 1944. **Mata Kalmar** je poklonio zemljište na kome se danas nalazi kapela sv. Antuna. Prenijeli su zvono i izgradili kapelu sv. Antuna Padovanskog. Svi su mještani učestvovali u gradnji. Pokojni župnik **Ivan Juriga** je prije svoje smrti započeo renoviranje iste. Odmah po dolasku

pokojni župnik **Ivan Vizitaner** nastavlja započetu izgradnju sakristije i postavlja željezne stupove zvonu.

Danas svetu misu služi župnik **Josip Pekanović**, svake prve nedjelje u mjesecu, a vjeronauk drži **Rozmari Mik**. U nedjelju poslije 13. lipnja u Gradini je veliko proštenje koje posjećuje veliki broj gostiju.

Katica Marković

Blagovremeno se cijepiti protiv gripe

Gripa (influenza) je zarazno oboljenje, koje se prenosi kapljicnim putem, kašljanjem i kihanjem. Izaziva teške upale dišnih putova, praćene visokom temperaturom i kod odraslih osoba jakim bolovima u mišićima i zglobovima. Djelotvorni lijek protiv gripe ne postoji, jedino se može preventivno djelovati putem cijepjenja. Od gripe su posebno ugrožene osobe starije od 60 godina, djeca, dijabetičari i osobe sa oslabljenim imunološkim sustavom.

Virus gripe je sklon promjenama, tako da se svake godine javlja u novom obliku, te je tako u "novom ruhu" neprepoznatljiv za ljudski imuni sustav. Stoga je neophodno svake godine obnoviti zaštitu cjepivom. Koliko je ova bolest opaka, govore podaci iz povijesti, kada je zime 1918./19. g. od takozvane "španjolske gripe" u svijetu umrlo između 20 i 30 milijuna ljudi, dvostruko više nego u netom završenom I. svjetskom ratu. Od "hongkonške gripe" zime 1968./69. god. u SR Njemačkoj umrlo je više od 50.000 ljudi, a svake godine u SAD od gripe umre između 10.000 i 40.000 ljudi.

Stoga, ako spadate u rizične grupe, nemojte zaboraviti da se na vrijeme zaštitite!

Krvarenje, kao posljedica uzajamnog djelovanja biljnih pripravaka i lijekova

Istovremeno uzimanje biljnih pripravaka i određenih lijekova, može prouzročiti i po život opasna krvarenja, naročito iz unutrašnjih organa. Naime, ekstrakti Ginkobiloba i bijelog luka djeluju anti-agregaciono (usporavaju zgrušavanje krvi), te uz istovremeno uzimanje lijekova tipa salicilata (aspirin), antireumatika ili anti-koagulantnih lijekova izazivaju krvarenja. Stoga kod povraćanja svježe ili zgrušane krvi, sadržaja nalik na talog crne kave, crnih ili krvavih stolica, blagovremeno se treba javiti liječniku. Istovremeno uzimanje biljnih pripravaka i lijekova svakako treba izbjegavati prije planiranih operativnih zahvata.

Dr. Abroncius

MIROLJUB (izlazi 4 puta godišnje). Izdaje Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo "Vladimir Nazor", 25000 Sombor, Venac Radomira Putnika 26. tel. 025/38-173; fax: 025/26-019.

Uredništvo: Josip Pekanović - glavni i odgovorni urednik, Antonija Čota - zamjenik glavnog urednika, Franjo Ivanković - tehnički urednik, Cecilija Miler, Alojzije Firanj, Franjo Krajniger, Zoran Čota, Ivan Burnać. Prijelom teksta: mr. Ervin Čeliković.

List je registriran u Ministarstvu za informacije Republike Srbije broj 2583 / 2. 02. 1998.

Tisak: Štamparija "PRINTEX" Subotica, Stipe Grgića 58, tel. 024/554-435.

E-mail: v-nazor@sombor.com

Web strana: tippnet.co.yu/media/miroljub

Naklada: 900

In memoriam

Marija Kalčan

profesor somborske Gimnazije
1910. - 2002.

Marija Kalčan, nekada poznati i uvaženi profesor fizike somborske Gimnazije, rođena je u Somboru 25. 06. 1910. godine u poznatoj obitelji prosvjetnih djelatnika - oca Ivana, somborskog učitelja i majke Marije (Mariške), nastavnice ovdajšnje Građanske škole. Po ugledu nas svoje roditelje, i sama je svoj životni put usmjerila ka obrazovanju i odgoju mladih generacija. Nakon gimnazijskih školovanja u rodnome gradu, studirala je i 1933. godine diplomirala na tadašnjem Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, na odjelu za matematiku, fiziku i deskriptivnu geometriju. Prve dvije školske godine radila je kao profesor pripravnik u Čupriji, a od 20. 08. 1936. do odlaska u zasluženu mirovinu, 20. 08. 1964. godine, punih 28 godina neprekidno je radila kao profesor Gimnazije u Somboru. Zbog nedostatka stručnog kadra često je tjedno držala i po 36 nastavnih sati, posebno pri kraju svog radnog vijeka. U ovisnosti od organizacije škole i potreba nastave, podjednako je uspješno izvodila rad na srpsko-hrvatskom i mađarskom jeziku, a najčešće paralelno na oba. I nakon odlaska u mirovinu, još je punih 7 godina, kao vanjski suradnik, tjedno držala po 14 sati fizike u odjeljenjima s mađarskim nastavnim jezikom. Kao pravi intelektualac i svjetski orijentirana osoba, uz već navedena dva nastavna jezika, korektno se služila francuskim i njemačkim.

Malo je škola u kojima je nastava fizike bila organizirana na tako visokoj razini koju je izvodila i usmjevala Marija Kalčan. Visoka stručnost, principijelnost, točnost i dosljednost, odlikovale su njezino djelovanje, a kabinetski rad, vizualnost i eksperimentalnost, sa svoje su strane osuvremenjivali nastavu i omogućavali bolje, konkretnije i uvjerljivije uočavanje zakonitosti i temeljitost učeničkog znanja. Premda je u Gimnaziji u Somboru radilo više vrsnih profesora, Marija Kalčan je, ipak, bila posebna osoba. Sa sigurnošću je možemo svrstati među najbolje, najcjenjenije i najpoznatije profesore ove škole, sada već minulog dvadesetog stoljeća. Ona je u pravom smislu jedan od temeljnih stupova ove institucije. Zbog, navedenog, kao i bezbroj drugih razloga, od svojih kolega i suradnika uvijek je bila cijenjena, visoko vrednovana od pedagoške službe i rukovodilaca škole, istinski poštovana od učenika, a uvažavana od đачkih roditelja i svojih sugrađana.

Svršeni učenici ove gimnazije, koji su se upisivali na fakultete u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu, na kojima je fizika bila temeljni ili posebno značajni predmet, brzo su bili zamijećeni, baš zbog svoje vrsne profesorice. Navodim samo neke: **dr. Gajo Alaga**, profesor teorijske fizike na Sveučilištu u Zagrebu, **dr. Tihomir Novakov**, atomista na Sveučilištu u Berkeleyu kraj San Francisca, **dr. Đorđe Kojički**, atomista u Vinči...

Za izuzetne zasluge na poslu i rezultate koje je pri tome postizala 1963. godine dodijeljena joj je Oktobarska nagrada Sombora. Ona je i prva žena koja je dobila ovo visoko odličje ovog ponositog grada.

Sagledavajući i ocjenjujući rad Marije Kalčan, htjeli mi to ili ne, moramo vratiti kalendar, te sagledati o ocijeniti vremenska razdoblja i uvjete u koma je djelovala i kroz koja je prolazila Gimnazija u Somboru. To je period između dva rata, razdoblje Drugog svjetskog rata i poslijeratni period. Smjenjivale su se države, društveni poreci, organi vlasti, nastavni jezici, školski zakoni programski sadržaji, nastavnički kolektivi i rukovodioci škole, radilo se u mirnodopskim i ratnim uvjetima, a Marija Kalčan je sve te oscilacije, bure i promjene preživljavala i preživjela, neprekidno radeći kao vrsna profesorica ove izuzetno značajne institucije.

Cijeneći i uvažavajući multietničnost svog rodnog Sombora i prostrane Bačke ravnice, u koju je istinski oduvijek bila zaljubljena, uvijek je znala odrediti svoje mjesto i mjesto svojih sunarodnjaka u njoj, nikada ne obezvređujući, ponižavajući ili ugrožavajući druge. Bila je ponosita na svoj rod, a najveće zadovoljstvo joj je bilo, u slobodnim satima i sa svojim bližnjima, govoriti izvorno i predivno bunjevačko-hrvatskom ikavicom, materinskim jezikom svojih roditelja i predaka, jezikom kojeg je u djetinjstvu i sam koristila. Poštovala je stare običaje i držale svoje vjerske blagdane, a cijenila je i svetkovine drugih svojih sugrađana.

Profesorica Marija-Maca Kalčan posljednje je godine provodila skromno i tiho u svom domu, sagledavajući, analizirajući i ocjenjujući zbivanja minulog vremena, prisjećajući se brojnih generacija svojih nekadašnjih učenika, kolega, sunarodnjaka i sugrađana. Njen je dom prepun izuzetno vrijednih slika iz obiteljskog naslijeđa kao i onih što ih je sama dopunjavala. Tu su stare svete - vjerske slike, fotografije predaka, djela pojedinih umjetnika, te đачki maturalni tabloni. Sve to, uz odgovarajući namještaj, podsjeća na neku vrstu privatnog muzeja.

Do posljednjeg dana memorija je odlično služila Mariju. Bila je vedra duha, uvijek spremna na šalu i smijeh, a bila je i u stanju satima držati u napetosti pozornost svojih sugovornika. Premda je proživjela gotovo jedno stoljeće, život joj se, ipak, činio kratkim. Vrijeme i specifična bolest učinili su svoje. Preminula je 7. 11. 2002. godine u 93. godini života.

mr. Matija Mata Danić, profesor